

Злотоцінні

Юрій Гундарєв

"Злотоцінний" — це метафорічне слово пішло у світ із легкої руки геніального Павла Тичини, з якого я й хочу почати свою оповідь про видатних діячів української культури. Але це не просто традиційна поезія. Коли пишеш про таких неабияких людей, будь-яка трафаретність здається якоюсь недоречною. А тому я обрав новий жанр, який можна назвати маленькою поетичною симфонією, — своєрідний симфоновірш. Це коли поетична проза і власне поезія утворюють, за словами того ж Тичини, щось енгармонійне...

ПАВЛО ТИЧИНА

Сьогодні чернігівська земля, яка подарувала світові геніального поета, здригається під ударами смертоносних ракет північного агресора...

Творчий діапазон Тичини просто вражає: від символізму і футуризму до реалізму. Проте він — поза всіма цими напрямками. Він сам — напрям, сам — школа. Адже такий один.

Мрійника з очима дитини і розумом філософа ламали-ламали, проте так і не зламали. Він щоразу, наче з піни морської, відроджувався — зморений, але нескорений...

Гадаю, йому, щоб назавжди залишитися в європейській поезії, вистачило б написати лиш оці три слова:

*Очима чесними,
Христовоскресними...*

*Він — сам. Як завжди. Вікно. Сніги.
Ламали пристрасно. Ламали невпинно.
Та все мовчало тоді навкруги...
Але відроджувався знов із піни.*

*Він, як тореро, словом розмахував:
слово-гра, слово-дзвін, слово-зміна...
Захмарна якась слово-магія —
злотоцінна.*

ВОЛОДИМИР СОСЮРА

Якось студенти попросили Володимира Сосюру прочитати вірш "Так ніхто не

кохав". Після хвилинної паузи поет відповів, що не зможе цього зробити, бо плакатиме...

Так ніхто не кохав й не кохатиме
через сотні і тисячі літ...
Серцю важко бути за ґратами,
якщо кличе у небо політ.

Та нехай воно вкрилося лАтками,
все ж кохатиму — навіть без сил...
Зуби стисну, щоб не заплакати,
й кров візьму замість мертвих чорнил.

ВАСИЛЬ СИМОНЕНКО

*Йому було відпущено лише 28 років земного життя.
Його вірш "Люди — прекрасні" вже вдвоє старший від нього самого.
А хіба можуть колись щезнути такі рядки:
"Воскресайте, камінні душі,
Розчиняйте серця і чоло,
Щоб не сказали
Про нас грядущі:
їх на землі не було"?*

Ми — одиниці!
Ми — не нулі!
Чуєте звуки органні?
Це впливають, мов кораблі,
наші вірші із гавані.

Ще вистачає в легенях сил
дути повітря у скло!
Ні, не про нас написав Василь:
"Їх на землі не було".

ВАСИЛЬ СТУС

Особистість із великої літери, чия стійкість просто вражає, поет неймовірного обдарування, справді європейської освіченості.

Такі його рядки просто заворожують:

"Я довго вчив граматику кохання,

граматику грудей і губ твоїх.

Ти утікала і ховала сміх,

межи зубів затиснений востаннє..."

Він витримував наругу і біль,

ігноруючи гострі тенета,

навіть за ґратами лишався вільним,

навіть під тиском лишався поетом.

Він граматику мужності вчив,

знав напам'ять кохання науку...

Можна жити й без зайвих причин,

але сам він обрав муку.

ІГОР РИМАРУК

У мене особливе ставлення до Ігоря. Ми вчилися на одному факультеті,

він опікувався моїми першими творчими кроками... Римарук справляв

зворушливе враження — тоненький, довге волосся, окуляри з потужним склом.

Але у цьому тендітному тілі відчувався незламний дух. І, найголовніше, — Дар.

Деякі викладачі жартома лякали його, мовляв, от прийдеш на іспит із такою зачіскою, тоді... А він приходив і неодмінно отримував "відмінно"...

Ігор Римарук пішов за небокрай молодим. І це зовсім не дивно, адже він завжди жив ближче до неба...

Тихий, сумний і ввічливий.

Вдумливі очі-скельця.

Тендітний, стрункий, наче дівчина.

Але незламний — мов скеля.

Поруч реальні, впевнені

випробувані мужі...

Доступ до всякого генія —

навшипиньках і до межі.

В захмарному десь ефірі,

далека від земних ігор

лунає божественна ліра...

Прислухайтеся уважно: Ігор!

ВЛАДИСЛАВ ГОРОДЕЦЬКИЙ

Видатний український архітектор польського походження. Автор Будинку з химерами, Костелу святого Миколая, Караїмської кенаси та інших архітектурних шедеврів у Києві. Пана Владислава по праву називають "київським Гауді".

Він усе своє насичене творчими планами життя був у русі.

Знайшов свій вічний спокій аж у Тегерані. На сірому камені польською мовою викарбувані слова: "Нехай чужа земля йому буде легкою"...

Хіба ми маленькі діти?

Повірте, не до Майн-Ріда!

Оці всі слони, крокодили,
ті ящірки та нереїди...

Чи марево це, чи насправді —
будинок, химер різних повний?
Залишив нам київський Гауді
автограф в цементі на спомин.

Залишив автограф на згадку
про те, що реальні дні —
це теж щось схоже на казку,
але без химерних слонів...

КАТЕРИНА БІЛОКУР

Квіти Катерини Білокур упізнають одразу, бо вони ніби завмерли у повітрі, випромінюючи світло...

Утім, вона, як і всі українські селяни на той час, не мала навіть паспорта. Сама навчилася робити пензлі, вибираючи волосинки із котячого хвоста, і фарби – із усіх природних барвників.

Квіти для Катерини були втіленням краси буття. Вона їх ніколи не рвала, а йшла з мольбертом до них, інколи чимало кілометрів...

Батьки дорікали доньці тим, що ніхто її не сватає, та принижували. Такі скандали, зазвичай, завершувалися заборонаю малювати та нищенням малюнків.

Восени 1934 року, доведена до відчаю, вона побігла топитися до річки. Зайшла по груди у крижану воду і стояла там, прощаючись із життям...

Якось, навесні 1940 року, почула по радіо пісню "Чи я в лузі не калина була" у виконанні Оксани Петрусенко. Це так вразило Катерину, що вона сіла за стіл і написала співакці листа, поклавши у конверт шматок полотна зі своїм малюнком калини.

І стається диво: славетна примадонна, вражена малюнком, показує його своїм знайомим художникам...

У 1949 році Катерину Білокур прийняли до Співки художників України. А вже через п'ять років три її картини були включені до експозиції на Міжнародній виставці у Парижі. Там їх побачив Пабло Пікассо і сказав захоплено: "Якби ми мали художницю такого рівня майстерності, то змусили б заговорити про неї цілий світ"...

Тікай від річки мерщій, Катерино,
пиши листа нехайно Оксані,
народжуй свої сонцесяйні картини —
не може стати цей день останнім!

Без тебе зів'януть блакитні квіти,
щось не відкриє для себе ПікАссо,
поблякнуть фарби золотої блакиті...
Без тебе проза вичавить казку...

МАРІЯ ПРИМАЧЕНКО

Мені пощастило бачити її картини — чудернацькі звірі з людськими очима, фантастичні птахи, яскраві рожево-малинові квіти, розлогі павутиння-дерева...

Вона малювала лівою рукою — ближче до серця...

Її унікальними роботами були просто зачаровані Пабло Пікассо і Марк Шагал.

Тепер розумію, що на мій вибір майбутньої дружини підсвідомо вплинуло її дівоче прізвище — Примаченко...

Сьогодні онук легендарної Марії теж художник Петро Примаченко із зброєю у руках боронить нашу землю від агресора. Гени є гени!

Цей дивосвіт поза часом —
казковий дитячий зал...
У захваті був ПікАссо,
не стримував сліз Шагал.

ПисАла від серця — лівою:
від Бога їй це далось...
Всі фарби — бурхлива злива
променів, що падають з сонця!

МИКОЛА ГЛУЩЕНКО

Це не просто видатний художник, а єдиний український імпресіоніст. Легендарний розвідник. Підтримував приятельські стосунки з Пабло Пікассо, Анрі Матіссом, Володимиром Винниченком...

Сьогодні його картини належать до числа найдорожчих творів українських художників.

Мазки, мов коричневі хрущики,
плавно злітають вниз...
Віртуозний маестро Глущенко —
український імпресіоніст.

Товариш Матісса і Винниченка,
завсідник паризьких кав'ярень,
здавалося, жив на повне крещендо —
на взліт, артистично, яро.

Митець... і водночас розвідник Ярема —
масштабу Ріхарда Зорге.
Амплітуда неразв'язаної теореми —
від аскези до богемних оргій.

Денді, артист, Дон-Жуан —
це зовнішній бік медалі.
Сонячний світ парижан,
життя — як шаблі в бокалі...

Та був бік медалі й інший —
світло ікон святих,
тихі пісні, гнівні вірші,
над прадідами хрести...

І він повернувся додому,
змолодів душею і тілом,
як рукою, зняло втому —
переболіло.

Дніпро переплив в сімдесят,
створив ужинок пейзажів,
з мольбертом щодня сам-на-сам,

життя — як ланцюг вернісажів...

Мазки, мов коричневі хрущики.

Роки добігають вниз...

Віртуозний маестро Глущенко —
український імпресіоніст.

ІВАН МАРЧУК

Славетний український художник, який потрапив до британського рейтингу "Сто геніїв сучасності", створив унікальний стиль у живописі, що сам жартома назвав "пльонтанізм" — від "плести", "пльонтати". І справді, його картини ніби складені з клубочків чудернацьких ниток...

Пишаюся, що у мене є альбом пана Івана з присвятою мені.

Він якось сказав: "Дайте мені тисячу років — і я розмалюю небо"...

Гроші? Жінки? Мандати?

Що найголовніше для тебе?

Тисячу рОків дайте —

і я розмалюю небо!

МАРИНА СЕМЕСЮК

Крихітні акварельні мазки, наче кольорові божі корівки і бджілки, злітаються до купи і завмирають. Ви вже бачите золотаві соняшники, смарагдові маківки церков на помаранчових пагорбах, м'ясисті гарбузи...

Перед очима оживають сторінки Нечуя-Левицького і Довженка...

Марина всім крихким серцем любила Україну, пропускала крізь нього Майдан перший і особливо кривавий другий. Навряд чи воно витримало б жахи війни...

Поети і художники нерідко йдуть за небокрай надто рано.

Вона відійшла у вічність молодого...

Художник обирає землю —
єдину, саме цю.

В кутку залишає свій підпис:

Марина Семесюк.

Художник обирає фарбу —
єдину, саме цю.

В кутку залишає свій підпис:
Марина Семесюк.

Художник обирає долю —
єдину, саме цю.
В кутку залишає свій підпис:
Марина...

МИКОЛА ЛЕОНТОВИЧ

Різдвяна колядка "Щедрик" стала символом новорічних свят у всьому світі. Вона надзвичайно популярна в англomовному аранжуванні як світовий хіт "Carol of the Bells".

Український композитор трагічно загинув від рук катів тогочасної влади. Йому було лише 43 роки...

Тримав він небо, як атлант,
хоч на землі був безпорадний...
Його вбивали за талант,
його вбивали за порядність.

Вбивали ті, хто там, внизу,
за те, що був він значно вище...
Дружина стримала сльозу,
але не посміхалась більше...

Від Вашінгтона до Дрогобича,
з'єднавши в ціле полюси,
лунає "Щедрик" Леонтовича —
цей символ віри і краси.

ВАЛЕНТИН СИЛЬВЕСТРОВ

Він – геній. Його тиха музика звучить у концертних залах багатьох країн світу, де є музиканти з консерваторською освітою. Адже на слух тут не зіграєш. Це вища математика.

Творчість видатного композитора сучасності, з одного боку, тісно пов'язана з музичною традицією, насамперед з німецьким романтизмом (і тут, звісна річ, особливе місце належить Роберту Шуману), а з іншого – являє собою один із найяскравіших і найсамобутніших зразків поставангардної мелодичної мови.

Звук неземний пливе над оркестром,
пальці стискають ручку крісла...
Вимкніть мобільні!
Лунає Сильвестров —
"Реквієм для Лариси".

Музикознавці, не мучте гудзиків!
Думки розбігаються від хвилювання...
Який тут аналіз?
Тиха музика
не підлягає анатомуванню.

Звук неземний пливе над оркестром
і на очах розправляє крила...
А у душі непомітно воскресло
те, що, здавалось, перегоріло.

ВОЛОДИМИР КОЖУХАР

Доля подарувала мені радість упродовж кількох десятиліть насолоджуватися мистецтвом цього блискучого диригента, народного артиста України.

Хоча, на превеликий жаль, Маестро вже відійшов у засвіти, він — не з тих, хто сидітиме склавши руки на вічному відпочинку. Переконаний, диригент від Бога і зараз десь за хмарами очолює небесний оркестр...

В руках у мене — абонемент.
Мені — п'ятнадцять, я ще школяр.
В програмі — "Реквієм",
диригент —
лауреат конкурсів Кожухар.

Паличка стрімко злітає угору,
ковтаю повітря у вирі емоцій,
здається, за пультом навпроти хору —
сам Вольфганг Амадей Моцарт...

Мої стежини роками вже висніжені...
І знов овація, перегомін оркестру —
сидить біля пульта щасливий і виснажений
до останньої ноти ваш Маестро.

ЄВГЕНІЯ МИРОШНІЧЕНКО

Євгенія Мірошніченко — неповторне колоратурне сопрано.

Одна з найкращих у світі виконавиць надскладної партії Лючії в опері Гаetano Доніцетті "Лючія ді Ламмермур" і романсу "Соловей".

Професор Київської музичної академії, яка вивела на сцену цілу плеяду сучасних оперних зірок.

Пишаюся, що моя мама Світлана Вікторівна Єрмакова, яка не одне десятиліття викладала мистецтво бельканто у Київському університеті культури і мистецтв, була однокурсницею і подругою божественної Євгенії.

Геній — якщо це мужчина,
а якщо жінка — Євгенія:
найкраща у світі Лючія,
опера офігенія!

РОМАН КОФМАН

Це не лише блискучий диригент, який завжди втілюється у того чи іншого композитора (і це вже справжній, скажімо, Бетховен, а не Бетховен Кофмана), а й неперевершений вихователь публіки...

Якось під час виконання бетховенської симфонії на весь зал філармонії пролунав сигнал мобільного телефону. Диригент одразу зупинив оркестр, рішуче поклавши паличку на пюпітр... Після хвилинної паузи маестро продовжив виконання величного твору. Жодних дзвінків вже не було...

Бетховена так не слухають,
припавши гарячими вухами
до телефонів мобільних —
всесильних...
Бетховен — не кава розчинна
чи щось на кшталт капучіно.
Бетховен — потужне еспreso,
тут слухати треба серцем,
печінкою, шлунком, нирками,
а не абияк уривками...
Чи взагалі ви готові?
Вслухайтесь: Бетховен!

БОГДАН СТУПКА

Коли прощалися з геніальним актором біля його рідного театру, стояла приголомшуюча тиша. Але раптом її порушили аплодисменти — спочатку поодинокі, тремтливі, а потім пристрасні, бурхливі, наче водоспад...

Целофан шкребе, наче миша...
Маестро завершив гру.
Ось оплески ріжуть тишу —
так проліски пробивають ґрунт.

Та знов посміхається Тев'є,
вважає Едіпа графіка рук,
різні характери, теми...
Маестро продовжує гру.

АНАТОЛІЙ ХОСТІКОЄВ

Діапазон голосу співака визначають октавами. Чотири октави — це дуже добре. П'ять — це просто супер...

Акторський діапазон Анатолія Хостікоєва, — напевно, всі п'ять!

Від потішного гротеска до пронизливої трагедії.

Еней, професор Хіггінс, Кін, Алексіс Зорба...

Сам себе запитую: а яка моя найулюбленіша роль цього справді великого артиста? Одразу відповідаю: поручик Лукаш у виставі "Швейк", де Хостікоєв грає практично всі ролі, крім хіба що Швейка. А чому саме Лукаш? Відверто кажучи, не знаю. Здається, коли чітко можеш розкласти, за що любиш, то, може, і не зовсім вже любиш, якщо взагалі любиш...

Мені пощастило спілкуватися з Анатолієм Георгійовичем під час творчої співпраці в театрі "Академія", штаб-квартира якого знаходиться на Андріївському узвозі. Це людина не лише надзвичайної зовнішньої краси, а й внутрішньої — доброзичлива, толерантна, музично обдарована, з тонким почуттям гумору...

Якщо біля кас франківського театру величезна черга, можу з трьох разів вгадати, хто сьогодні виходить на сцену.

А можу і не гадати, а просто сказати: народний артист України Анатолій Хостікоєв!

Театр Франка. Черга до каси.
Нам пощастило — ми на балконі.
У залі яблуку ніде впасти.
У світлі софітів — Хостікоєв.

Професор Хіггінс. Поручик Лукаш.
Синьор з вищого світу.
Страждання. Зустрічі та розлуки...
Овація. Сльози. Квіти.

Так зупиняється мить щастя.
Ця мить з тобою до скону...
У залі яблуку ніде впасти.
У світлі софітів — Хостікоєв.

ВОЛОДИМИР ШЕВЧЕНКО

Кажуть, коли знаменитого українського дресировальника проводжали в останню путь, над київським цирком стояло справжнє ревіння — леви і тигри вголос ридали...

Усміхнений, з довгим волоссям...
Та в зАсвіти час іти...
Над цирком — багатоголосся:
ридають гігантські коти...

НАТА ЖИЖЧЕНКО

Духовний лідер і вокалістка культового гурту "Онука" — це харизматична особистість, чарівна жінка. Справжня патріотка — і не лише на словах.

"Онука", як сказав би класик, енгармонійно поєднує українську етнічну музику й сучасний електронний саунд.

Сьогодні композиції Нати та її однодумців можна почути в багатьох куточках світу...

Ната — онука Олени Пчілки.
Ната — дочка Михая КретУ.
Це водночас нью-ейдж і сопілка —
як уві сні на мостУ.

ТАРАС ПЕТРИНЕНКО

Якщо треба було б відправити позаземним цивілізаціям украй стислу інформацію про мою країну, але яка всеосяжно охоплювала б усі наші чуття — історичні, моральні, політичні, поетичні, музичні тощо, я (можливо, й не лише я) зупинив би свій вибір на пісні "Україно"...

"Україно" — не просто пісня,
автор — Тарас Петриненко...
Це — нині, вівіки і прісно,
те, що закладено в генах.

Не жмуток красивих гармоній,
а оберіг від наруги.
Це з небом наша розмова...
Щастя Вам, Тарасе Другий!

МИХАЙЛО КОЦЮБИНСЬКИЙ

Його називали соняшником, адже найбільше він любив сонце...

Шляхетний, стрункий, красивий,
по сходах життя пілігрим,
він ніколи не буде сивим,
він ніколи не буде старим.

Він — сьогоднішній, а не минулий,
а Чернігів його — Монпарнас...
І які би вітри не дули,
він — завжди теперішній час.

Соняшник крокує до сонця...
Спалахують каштанові очі,
ліки є від безсоння —
творчість.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Тарас — не на полицях,
що покриті пилом,
він — не минулий,
а теперішній час:
розкинув руки,
мов потужні крила,
і — закриває нас.